

Estudis de Constantí, 33, 2017, pàgs. 107-114

EL CRIM DE CONSTANTÍ DE 1857

Martí Rom

A vegades salta la sorpresa i, tot d'una, et trobes amb una informació interessant. Com a representant del Centre Miró estava al Recercat, aquella Jornada de Cultura i Recerca Local dels Territoris de Parla Catalana, que organitza l'Institut Ramon Muntaner i la "Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana". Es feia a "Arts Santa Mònica" de Barcelona, al final de La Rambla. Era el 10 de maig de 2014. A mig matí un company d'un altre Centre d'Estudis em va avisar que en una de les exposicions havia vist una referència a Mont-roig. El títol de l'exposició era "Carregat de romanços!", i hi afegia "Plecs de foli i canya del llegat Pau Vila de la Fundació Bosch i Cardellach".

Era una mena d'auca amb una gran il·lustració i a sota uns conjunts de versos que explicaven un fet luctuós. Duia el títol de *Terrible y ejemplar castigo* i hi afegia *Relación del robo y asesinato cometido en el manso San Ramón (provincia de Tarragona) en la persona de D. Salvador Malart, por los asesinos, Ramón Sedó (a) Patuf, y su cuñado Miguel Arnau, ambos de Monroig...* Els fets havien passat a Constantí. Després esmentava a quatre persones més i acabava: "sentenciados a la pena de muerte en garrote vil el día 6 de Noviembre del presente año". Era el 1858.

En la recerca, mitjançant diaris antics, de fets històrics relacionats amb Mont-roig, de tant en tant et trobes amb fets del que seria la crònica negra de l'època. Més enllà del fet en concret, de les persones que hi intervenen, ens permeten entendre millor el moment en què es produeixen i sovint hi trobem circumstàncies que ens semblen curioses o estranyes. Això ha fet l'amic Eduard Boada en el seu llibre *Mont-roig 1666, una història negra. Els fets del carrer de la Coma* (Quaderns de la Pixerotha, 2014). Partint dels dotze folis del manuscrit original del sumari, que es troba a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, ha contextualitzat els fets i el lloc on es produí. Ell mateix diu a la introducció que "com en qualsevol altre poble... la història quotidiana de Mont-roig del Camp està esquitxada de fets que són ocasió de dol..."; després hi afegeix que això de manera freqüent està relacionat amb el "crim i la violació de la llei moral".

Al segle XIX encara hi havia molta gent que no sabia llegir ni escriure. Per exemple, a la segona meitat del segle XIX, els bars o casinos es van convertir en llocs de sociabilitat on hi havia persones que llegien, en veu alta per a tothom, les notícies, fonamentalment polítiques, que publicaven els diaris. Per

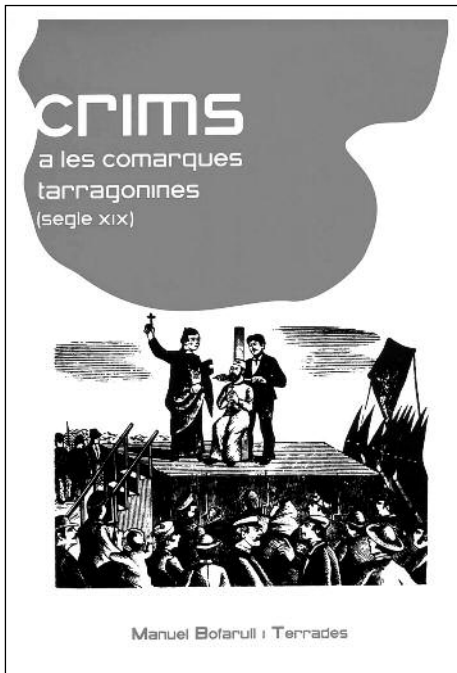
esmentar tan sols alguns casos, el *Diario de Barcelona* va sortir per primera vegada el 1792, el *Diario de Tarragona* el 1808 o *La Vanguardia* el 1881.

Però en el món, a Catalunya, passaven moltes més coses que els esdeveniments polítics rellevants, també hi havia crims o d'altres fets curiosos. Moltes persones volien que els hi expliquessin amb el màxim detall; també fets antics amb crims i passions. D'aquests casos en vaig parlar a l'article "Ball de coques, d'altres balls i castells (en diaris antics)", publicat al meu web (<http://www.martirom.cat/cat/home>), a la secció d'Història (01-04-2015). Hi comentava una polèmica ocasionada per la Festa Major de 1877. S'explicava al *Diario de Tarragona*, del 14 de setembre de 1877, que durant el Ball de coques, que aleshores es feia per recaptar diners pel "culto del Santísimo Sacramento" van irrompre a la plaça "la comparsa denominada Ball de la Sebastiana". Jo deia que havia trobat un auca sobre aquest ball: *Nueva y famosa relación de las atrocidades de Sebastina del Castillo y el trágico fin de su vida después de haber muerte á su padre, madre y hermanos*. Hi afegia que aquesta era una història truculenta com les que es publicaven al setmanari *El Caso* (1952-1997) o com les que ens relaten, ara, amb tot detall en programes de televisió.

Aquestes històries, tant la de la Sebastiana del Castillo com la del crim de Constantí, són el que es coneix com a "literatura de canya i cordill". Normalment els fulls, on s'hi explicava la història, estaven penjats en cordills entre canyes. Els romancers els recitaven o cantaven en mercats, fires i romeries, i després

venien els plec a la gent. Tractaven sobre crims, bandits famosos, fets històrics, passions amoroses, religió (els goigs, per exemple), costums, humor... Potser predominaven els de crims, com per exemple un que hi havia en aquella exposició citada abans, "Carregat de romanços!": *Verdadera relación del más bárbaro catalán José Pujol, (a) Boquisa. Fue ajusticiado a los 23 de agosto de 1845*. Els títols, eren totalment descriptius: *Alevosa muerte...*, *Horroroso asesinato...*, o *Verídica relación del terrible asesinato...* A més, generalment el delinqüent tenia un sobrenom.

Allà mateix, al Recercat, a Art Santa Mònica, vaig començar a llegir i prendre nota d'aquella auca del crim de Constantí: "Ramon Sedó, y de apodo / por el Patuf conocido, / hombre sanguinario y cruel, / arrogante y atrevido. / Cuando ya está reunida /

la cuadrilla que son seis, / les dice Sedó, esta noche / todos conmigo vendréis. / Hacia el manso San Ramon, donde tengo meditado, el dar un golpe de mano, / que dará buen resultado...". Una persona de la Fundació Bosch i Cardellach de Sabadell s'apropà per dir-me que, si m'interessava, podrien enviar-me aquella auca digitalitzada. Gràcies.

Feia temps que havia comprat el llibre *Crimis a les comarques tarragonines (segle XIX)* de Manuel Bofarull Terrades (Cossetània edicions, 2004) i em semblava recordar que hi sortia aquest crim de Constantí. Era un dels catorze que s'hi relataven. Comença explicant que aquell "manso San Ramón", era un dels nombrosos masos que hi havia escampats pel terme, que està situat en un extrem del municipi, a mitja hora a peu de Constantí. També cercant premsa històrica he trobat diversos diaris de l'època. El primer és el *Diario Mercantil de Avisos y Noticias* de Tarragona, del 8 de febrer de 1857. Comença dient: "En la madrugada de ayer se perpetró un crimen horroroso muy cerca de esta capital, digno solo de figurar entre los caribes, no en un país civilizado...". Explica que al mas hi havia quatre persones: el germà de la propietària Salvador Malart (que feia de masover), un fill seu, un nebot (fill de la propietària) i una criada. Aquesta, va sentir soroll i es despertà avisant el masover, que finalment va sortir a veure què passava. Aleshores van aprofitar els lladres per entrar a la casa. "Eran las cuatro y media de la mañana. Los criminales asesinaron bárbaramente al hermano de la dueña del Manso... haciéndole dos gruesas y profundas heridas en la espalda y machacándole la cabeza a culatazos, en cuyo salvaje acto se les rompió la carabina en mil pedazos... descerrajaron los armarios y robaron cuanto hallaron de dinero... La pluma se nos cae de las manos al querer dar más detalles de un hecho tan criminal...".

El nebot aconseguí escapar-se, saltant per una finestra, i va anar a avisar a un mas veí. Tan aviat com fou possible hi va anar l'alcalde de Constantí, Josep Planas; i més tard, el jutge Marià Noguera per obrir diligències "para que sean descubiertos los criminales, sobre los que, caerá todo el peso de la ley...". També he trobat cròniques del mateix fet al diari *La Época* de Madrid, del 17 de febrer, i a *El palmésano: periódico político-literario* de Palma de Mallorca, del 18 de febrer. Reproduïen textualment, paraula per paraula, aquell text del *Diario Mercantil de Avisos y Noticias* de Tarragona.

Aquest mateix diari, del 16 de juliol, quatre mesos després, torna a publicar una notícia d'uns fets també criminals que van succeir en un barranc prop de Reus, a una mitja hora a peu. La nit del 6 de juliol "cinco facinerosos" havien robat a uns traguiners 500 duros (2.500 pessetes de l'època), una quantitat molt important. Comenta que Joan Homs, el "cabo de la ronda de mozos de Escuadra situada en Riudoms" ja estava investigant a certes persones que sospitava que eren causants dels delictes que s'havien produït en els darrers temps en aquelles contrades. Per la qual cosa va anar a escorcollar un pis del carreró de la Sang número 5 de Reus i va detenir Salvador Perelló, de Margalef, i a Josep Blanch, de Vilafranca; en un altre pis de Reus van trobar Joan Capella, d'Alforja. I, finalment, dos més "a la posada de Nolla" de Tarragona; aquests eren Josep Sánchez, de Reus, i Ramon Sedó (alies Patuf) "de Montroig".

També van detenir les dues dones encobridores: Rosa París, la propietària del pis de Reus i Esperança Mercader, la tavernera de la fonda de Tarragona. Es van recuperar uns 320 duros que tenien amagats. Doncs bé, hem tornar a trobar el mont-rogenic Ramon Sedó (dit Patuf).

Continuant amb la descripció del crim de Constantí que es fa en aquell llibre, *Crims a les comarques tarragonines (segle XIX)*, s'hi diu que la minyona va recordar que un dels homes “era borni i rabassut”. També que un dels mossos d'esquadra que van escorcollar el mas de Sant Ramon, va trobar un botó d'armilla al terra i “un tros de cerilla”. Després van anar a un cerer de Reus que va reconèixer que aquell tros l'havia comprat dies enrere “un home borni, rabassut i malcarat”. I aquell mosso va exclamar: “És el Patuf!”. Un altre mosso va veure al mercat de Valls un home amb una armilla que li faltava aquell botó. Aquesta conclusió que era el Patuf, no queda clar si va succeir abans o després d'aquell altre esdeveniment del robatori als traginers, on queda clar que van detenir-lo.

El llibre explica que van ser detinguts els sis autors de l'assalt al mas de Constantí. Eren: Ramon Sedó (dit Patuf) i Miquel Arnau, el seu cunyat, de Mont-roig, Josep Vilella (Guerxu) i el seu germà Miquel, d'Alforja, Josep Gombau (dit Ruso), de Lleida, i Antoni Borràs (Ginolls), de Reus. “Durant el procés dels culpables, els fou atribuïda —sigui o no certa— l'autoria de trenta-set atemptats criminals perpetrats a la província de Tarragona”.

En el judici es va poder esbrinar que mentre Josep Gombau (Ruso) colpejava Salvador Malart, Ramon Sedó (Patuf) li donava dues ganivetades. Aquella auca explicava: “Después que estos caribes / hubieron asesinado / llenos de furor y saña / aquel hombre desgraciado. / Allí le dejan tendido / con el cuerpo ensangrentado, y ansiosos del pillage, / dentro la estancia han entrado...”. És curiós com, tan aquell *Diario Mercantil de Avisos y Noticias* com a l'auca, s'anomena als delinqüents com a “caribes”. Aquests eren una ètnia que vivia, en l'època de la conquesta d'Amèrica, al nord de Colòmbia i Veneçuela, i també en algunes illes del que ara s'anomena el Carib. Sembla que tenien fama de salvatges i fins i tot eren caníbals.

El botí d'aquell assalt fou de vint-i-dos duros (110 pessetes). Finalment també fou detinguda aquella criada del mas, la Manela; deuria ser còmplice de l'assalt. Per cert que aquesta, quan la van agafar estava servint a casa dels Moragas de Valls. Eren els propietaris del Mas d'en Poca de Mont-roig, a tocar del mas Miró. Aquesta era una família dedicada al negoci de la indústria del cotó i les indianes. Hi ha un llibre dedicat a aquesta nissaga: *Els Moragas. Història íntima d'una família de notables (1750-1868)* d'Enric Olivé Serret (Diputació de Tarragona, 1998). D'aquesta família era Narcís Oller i de Moragas (Valls, 1846 — Barcelona, 1930), important escriptor; seva és la novel·la *La febre d'or* (1892).

Continuant amb la descripció que fa el llibre, ens assabentem que el 2 de novembre de 1858 es va fer a Tarragona el consell de guerra contra aquells sis assaltants al mas de Constantí. A l'auca s'hi diu: “El Caballero fiscal / ... pide que en garrote vil / sean los seis sentenciados, / por ser tantos los delitos / que

han hecho aquellos malvados...”. Seran ajusticiats el 6 de novembre, quatre dies després. En aquests dies encara es celebrà un altre judici per un robatori, també, en quadrilla a l'església de Vila-seca. Entre els acusats hi havia Ramon Sedó (Patuf) i Josep Gombau (Ruso). En el llibre s'hi afegeix que ja eren tres causes fallades contra aquests dos delinqüents en vuit dies. Potser l'altre, corresponent a Ramon Sedó (Patuf), fou aquell robatori als traginers.

El dia 5 de novembre, a les onze del matí, entren a la sala del Tribunal, al castell de Pilat, de Tarragona, els sis condemnats; els fou llegida la sentència: acabada la lectura, l'Arnau tingué un mareig, en Sedó llençà algunes injúries contra el fiscal, en Borràs es declarà innocent, en Gombau i en Miquel Vilella no obriren la boca, i en Josep Vilella digué fàstics contra la justícia dels homes...

Ja en capella, Miquel Arnau demanà veure la seva esposa, i Ramon Sedó (Patuf) la seva dona i el fill de sis anys. Alguns varen demanar confessió. Hi havia dos capellans disponibles, Valero Pitarque i Francisco Valdivia. Aquell llibre cita que a l'acta del judici s'hi deia “que no entendían bien nuestro dialecto ni se expresaban con facilidad”.

En el diari *La Iberia* de Madrid, de l'11 de novembre, s'hi explica que “con dolor confesamos que la curiosidad pudo más que la compasión, pues un gentío inmenso acudió a presenciar la ejecución...”. En el llibre s'esmenta que eren “milers de persones de la ciutat i la comarca”. Hi afegeix que els condemnats, vestits amb túniques negres, es van negar a pujar als rucs que els havien preparat per traslladar-los al patíbul. Continua aquell diari: “pero un incidente vino... a dar mayor suntuosidad a tan grave acto. El infeliz José Vilella se negaba a comulgar, puesto que no había recibido el Santo Sacramento de la Confirmación...”; diu que ho va solucionar “el santo y bondadoso prelado, que no solo cumplió sus deseos, sino que auxilio a otro de los reos que se presentaba reacio en perdonar a las personas de las cuales se creía agraviado; y reduciéndolo con su sabia peroración al buen camino, acompañó a pie hasta el patíbulo a los seis...”. Realment, tot un gran espectacle: sis persones a punt de ser ajusticiats recorrent els carrers de Tarragona en una processó amb un “inmenso número de hermanos congregantes”, presidida pel bisbe i amb milers de persones de públic. Van tardar més d'una hora en fer el trajecte.

El llibre hi afegeix que Miquel Vilella (dit Sermonet) “fent honor al seu renom, pronuncià algunes paraules que, segons els diaris, no són per a reproduir”. Però no va acabar aquí l'espectacle, en arribar al lloc de l'execució se'n van adonar que sols hi havia quatre argolles. Va caldre fer dues tongades. No es va acabar fins a l'una del migdia. “Els cadàvers foren exposats fins a les cinc de la tarda...”.

L'auca acaba dient: “Quien mal anda mal acaba, / nunca escapa el criminal / ... Huid del malvado vicio / ya miráis el resultado, / sea más pronto o más tarde / este fin tiene le malvado. / Sea la honradez el norte / que nos guie; y de esta suerte / pasaremos buena vida / y tendremos mejor muerte.”.

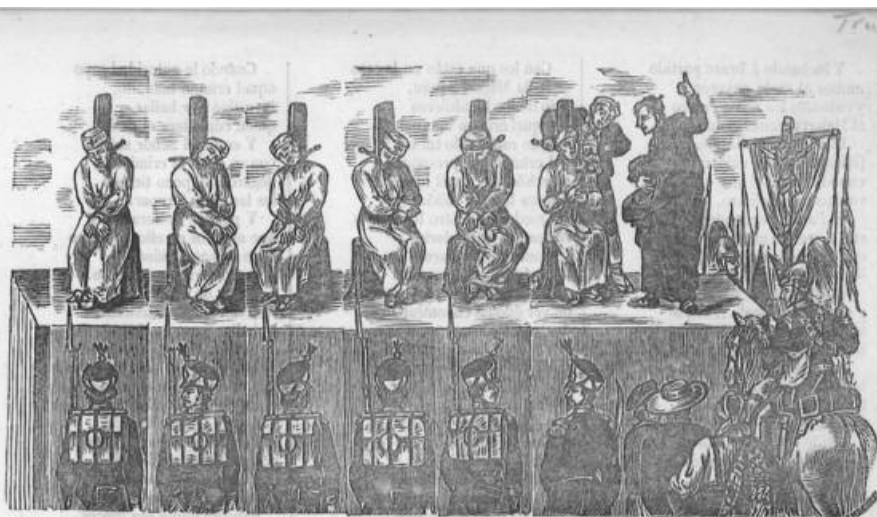
Un cop ajusticiats encara hi va haver un altre consell de guerra, el 18 de novembre, a Ramon Sedó (Patuf), el seu cunyat Miquel Arnau i Josep Gombau (Ruso), per un robatori a “Maria Rosa Oliva, àlies la Beata, natural de Montroig”.

El “garrot vil” va substituir la forca en el Codi Penal de 1822. Era un instrument format per un seient amb un pal llarg on a dalt hi havia un collar de ferro amb una maneta que al girar-la produïa el trencament del coll. Generalment la mort no era instantània i aquest suplici podia durar fins a uns vint minuts. L'espectacle era dantesc, amb el cap caigut endavant.

Els condemnats eren conduïts a dalt de rucs i posats mirant enrere; si no ho acceptaven eren arrossegats pels rucs. També normalment l'execució era precedida per tocs de timbal. Dèiem que aquella execució la van seguir milers de persones, era l'espectacle de la mort: el càstig pel malfactor i l'exemple per a la població. A finals del segle XIX aquest espectacle va esdevenir cada cop més ferotgement festiu per a molta gent, fins i tot es bevia i cantava. Hi ha un famós quadre de Ramon Casas, *Garrot vil* (1894), que està al Museu Reina Sofia de Madrid, sobre una de les darreres execucions públiques a Barcelona. Es feien al dit Pati de Corders, on ara hi ha l'Institut Milà i Fontanals, a prop del Paral·lel i a tocar de la Ronda de Sant Pau. L'última execució pública a Barcelona fou el 15 de juny de 1897. A Reus, n'hi va haver una altra l'1 de juliol del mateix any.

Durant la repressió franquista, encara que normalment els condemnats a pena de mort eren afusellats, també hi van haver casos de garrot vil. Per exemple, a Tarragona, del febrer de 1939 fins al juliol de 1944 foren afusellats 656 persones i a 3 se'ls va aplicar el garrot vil.

Les últimes execucions amb garrot vil foren les de Salvador Puig Antich i el dit Heinz Chez, el 2 de març de 1974, a les darreries del franquisme. El primer a la presó Model de Barcelona i el segon a la de Tarragona. El segon fou condemnat per matar un guàrdia civil el 19 de desembre de 1972 en el càmping Cala d'Oques de l'Hospitalet de l'Infant.

TERRIBLE Y EJEMPLAR CASTIGO.

Relacion del robo y asesinato cometido en el manso San Ramon (provincia de Tarragona) en la persona de D. Salvador Malart, por los asesinos, Ramon Sedó (a) Patuf, y su cuñado Miguel Arnau, ambos de Monroig, José Vilella (a) Guerxu y Miguel Vilella, (a) Sermonet hermanos y vecinos de Alforja, José Gombau (a) Ruso, de Lerida y Antonio Borrás (a) Ginolls, de Reus, sentenciados á la pena de muerte en garrote vil el dia 6 de Noviembre del presente año.

En el veinte y seis de octubre la comision militar se reune en Tarragona para la causa fallar:

A una famosa cuadrilla de vándalos y asesinos, ladrones en despoblados, salteadores de caminos.

Muchos crímenes han hecho, muchos robos consumados, mas ninguno tan atroz cual del que son acusados.

En el próximo pasado año, y en seis de febrero su cuadrilla reunió el infame vandolero.

Ramon Sedó, y de apodo por el *Patuf* conocido, hombre sanguinario y cruel, arrogante y atrevido.

Cuando ya está reunida la cuadrilla que son seis, les dice Sedó, esta noche todos conmigo vendreis.

Hacia el manso, San Ramon, donde tengo meditado el dar un golpe de mano, que dará buen resultado.

Vamos hácia allá, responden, que el robo es nuestro elemento y el esgrimir los pañales nuestra alegría y contento.

Llegan juntos á la casa que solitaria se halla y busca modo de entrar dentro de ella, la canalla.

Mas la puerta está cerrada y así es que han penetrado por un boquete que abrieron junto del mismo tejado.

Quedando de centinela abajo, Antonio Borrás (alias) *Ginolls*, por contarlo mas truan que los demás.

Silenciosos allí aguardan la ocasion de penetrar en la casa, y la dió esta pronto Salvador Malart.

Que es el amo; el cual abrió la puerta do está el tejado, por dar paso á la criada que iba hácia el escusado.

Tan pronto vieron la puerta que se abra á su ambicion, encima el amo se echaron con gran precipitacion.

Mas, no por ser sorprendido el Malart, se acobardó, que al punto á José Vilella (alias) *Guerxu* arremetió.

Y luchando á brazo partido ambos al suelo cayeron, y entonces los otros cuatro al Malart arremetieron.

Dándole José Gombau (alias) *Ruso*, un culatazo, cuando sobre el otro estaba, encima del espínazo.

El *Patufle* se quedó con increíble crueldad, con un enorme cuchillo llamado de desollar.

Cáusale varias heridas y por ellas ¡trístel.... vierte la sangre que hay en su cuerpo siendo causa de su muerte.

Después que estos caribes hubieron asesinado llenos de furor y saña aquel hombre desgraciado.

Allí le dejan tendido con el cuerpo ensangrentado, y ansiosos del pillage, dentro la estancia han entrado.

Estaba en aquel instante el jóven don Alejandro Puig y Malart, en la sala á la víctima aguardando.

Cuando al ver los foragidos que en tropel allí han llegado Coje un espadin y trata de interceptarles el paso.

Mas siendo mayor en número y estando todos armados, se abalanza á un balcon y en la calle dió de un salto.

Lastimándose al caer por ser el balcon muy alto, la oscuridad de la noche, y el ir tan precipitado.

Borrás, que de centinela fuera de la casa está, furioso le arremetió tan pronto le vió saltar.

Dándole de culatazos cuando en el suelo le vió, y al punto de centinela al instante se volvió.

Mas cuando estuvo en su puesto entonces aquel malvado, contra Puig su carabina desde allí le ha disparado.

Mas permitió el Ser Supremo que en aquella ocasion, aquel infame asesino no lograse su intencion.

Cuando estuvo algo repuesto el jóven se levantó, y echando á correr aprisa de la muerte se libró.

Con los que están en la casa se halla Miguel Arnao, otro de los bandoleros de aquel crimen infernal.

Que espantado tal vez del crimen que presenció, marchóse de aquel lugar y fuera la casa salió.

Quedaron dentro los cuatro restantes, estrafalarios, y pronto deserrejaron los cofres y los armarios.

¡Pero cual fué su sorpresa de ver que no encontraban dentro los cofres y armarios el caudal que codiciaban!

Registran por todos lados mas no pueden encontrar, el dinero y las alhajas que ellos desean robar.

Lanzan de su inmundicia boca en su despecho y furor, mil blasfemias maldiciendo al divino Creador.

Suerte tuvo en escapar el jóven señor Malart ¡infeliz de él si entonces cerca de ellos llega á estar!

Que mirándose burlados en su criminal intento, no digo matarle á él asesinarían ciento.

Después que ya registraron cuanto á mano han encontrado, os diré lo que por junto dentro la casa han robado.

Encontraron en dinero unos veinte y cinco duros, que á buen seguro no creo que les sacasen de apuros.

Algunas prendas de ropa que encontraron, se han llevado, he aquí lo que estos hombres dentro la casa han robado.

Desesperados salieron del manso de San Ramon al ver no habían logrado satisfacer su ambicion.

Cuando del manso han salido á fuera se reunieron, y entre todos los ladrones el botin se repartieron.

Por tan mezquino interés aquella infame partida á un hombre honrado é indefenso viles, quitaron la vida.

Repartido que fué el robo se separó la partida, esperando otra ocasion por hallarse reunida.

FIN.

Cuando la autoridad supo aquel crimen inaudito, investigó por hallar quien cometiera el delito.

Y como el Señor señala con su dedo al criminal, llegaron al poco tiempo los ladrones atrapar.

Y por las declaraciones que algunos de ellos hicieron á los demas asesinos del atroz crimen cogieron.

Antes de ir al consejo los criminales, convictos, se hallan ya y confesos de sus enormes delitos.

Mas entre los seis, hay dos, que el crimen quieren negar el uno es Vitella el *Guerzu* y el otro Antonio Borrás.

Pero es en vano su afan porque los otros declaran, que ellos son de la partida y que en el manso se hallaban.

Estando frente sus jueces el ladron José Gombau (alias) *Ruso*, presentó al Consejo un memorial.

El cual leyó el defensor del mismo reo en presencia en el cual humilde pide tenga el consejo clemencia.

¡De él; supuesto que ha sido de los otros delator, que siempre un premio desea el infame acusador!

El caballero fiscal visto que se hallan probados, una ininidad de crímenes por aquellos desalmados,

Pide, que en garrote vil sean los seis sentenciados, por ser tantos los delitos que han hecho aquellos malvados.

Aprobada la sentencia en un suplicio afrentoso dieron fin á su existencia.

que este es el fin del vicioso. Quien mal anda mal acaba, nunca escapa el criminal,

que la justicia divina se llega un dia á cansar. Huid del malvado vicio ya mirais su resultado,

sea mas pronto ó mas tarde este fin tiene el malvado. Sea la honradez el norte que nos guie; y de esta suerte pasaremos buena vida y tendremos mejor muerte.

BARCELONA.—1858. — En casa Juan Llorens, Calle de la Palma de Santa Catalina.

Imp. de Vicente Magrñá.